

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Донбаська державна машинобудівна академія
Кафедра економіки підприємства**

УДК

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до виконання кваліфікаційної роботи
здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 232 «Соціальне забезпечення»**

**Краматорськ
ДДМА
2019**

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» / Ровенська В.В., Смирнова І.І., Латишева О.В. – Краматорськ: ДДМА, 2019. – 89 с.

Укладачі: канд. екон. наук, доц. Ровенська В.В.,
канд. екон. наук, доц. Смирнова І.І.
канд. екон. наук, ст.викл. Латишева О.В.

Розглянуто і затверджено на метод.семінарі кафедри економіки підприємства,
протокол № 13 від 27.08.2019 р.

Завідувач кафедри:

_____ Н.Ю.Рекова, д-р екон. наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ	5
2 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ	8
2.1 Збір та опрацювання матеріалу.....	9
2.2 Структура та зміст кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня	10
2.3 Оформлення кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня	20
2.4 Рецензування робіт та оформлення відгуку керівника.....	27
2.5 Порядок допуску до захисту роботи магістра.....	28
3 ПОРЯДОК ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ.....	31
3.1. Порядок захисту кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня	31
3.2 Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня	32
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ.....	37
Додаток А Рекомендована тематика дипломних робіт	37
Додаток Б Приклад оформлення титульного аркушу дипломної роботи	47
Додаток В Приклади та правила оформлення окремих структурних елементів дипломної роботи	48
Додаток Г Приклади оформлення літературних джерел	83

ВСТУП

За освітньою програмою підготовки магістри належать до фахівців вищого рівня, тому навчальний процес підготовки має свої особливості в організації індивідуальної та самостійної роботи, проходженні переддипломної практики, підготовці дипломних робіт, організації проміжного й підсумкового контролю оцінювання знань, умінь та практичних навичок. Підготовка магістра завершується написанням і захистом кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня .

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня – це самостійне дослідження, виконане студентом на завершальному етапі навчання в Донбаській державній машинобудівній академії. Вона є кваліфікаційним документом, на підставі якого Державна екзаменаційна комісія визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом і приймає рішення про присвоєння кваліфікації.

Як теоретико-прикладне дослідження кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня повинна містити глибоке теоретичне осмислення актуальної організаційно- управлінської або соціально-економічної проблеми, а також обґрунтований проект практичного її розв'язання, виконаний на підставі ретельно проведеного аналізу діяльності конкретної організації-замовника (бази практики).

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня є кваліфікаційною працею, яку виконує студент ДДМА після засвоєння певного комплексу гуманітарних, природничо-наукових, загальноекономічних та професійних дисциплін за програмою підготовки магістра та проходження виробничої та переддипломної практики.

Виконання кваліфікаційної (магістерської дипломної) роботи є завершальним етапом навчання підготовки фахівця за рівнем підготовки «магістр» у ДДМА і має за мету систематизувати знання, розширити та закріпити професійні уміння та навички щодо вирішення завдань, максимально наближених до умов виробництва у всіх галузях економічної діяльності. Отже, виконання цієї роботи спрямовано на розвиток навичок самостійної роботи, набуття умінь планування та проведення досліджень, аналізу й систематизації наукових фактів і експериментальних даних, програмування можливих технологічних рішень, висновків і пропозицій. До того ж важливим є також формування у студента навичок написання та оформлення наукової рукописної роботи, які необхідні для майбутньої професійної діяльності випускника.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ

Магістерська дипломна робота (МДР) є завершальним етапом підготовки економістів за спеціальністю «Соціальне забезпечення». Ця робота дозволяє студенту продемонструвати набуті знання з обраної спеціальності, вміння та навички щодо соціального забезпечення населення, дослідження соціально-економічних процесів, регулювання соціальної сфери на макро- та мезорівні, розроблення проектної пропозиції та документації для соціальних проектів.

Магістерська дипломна робота є засобом демонстрації готовності студента до роботи в установах та організаціях соціальної сфери.

Робота є самостійним дослідженням студента і базується на теоретичних знаннях і практичних навичках, отриманих студентом в результаті проходження практики в установі чи організації.

Мета магістерської дипломної роботи – закріплення майбутніми фахівцями теоретичних засад управління соціальною сферою та соціальними проектами та практичних навичок аналізу соціальних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві.

Для досягнення мети магістерської дипломної роботи студенти повинні вирішити такі задачі:

- закріпити навички роботи з законодавчими та нормативними матеріалами, навички проведення бібліографічного пошуку щодо конкретної проблеми, критичного аналізу наукової літератури, практичного застосування комп'ютерної техніки;

- здійснити огляд методичного забезпечення аналізу соціально-економічних процесів;

- розробити теоретичні та практичні рекомендації з підвищення ефективності регулювання соціальної сфери на мезо- та макро-рівні;

- розробити проектну пропозицію та документацію соціального проекту, спрямованого на надання соціальних послуг бенефіціарам;

- здійснити графічне представлення даних і розрахунків з метою візуалізації результатів дипломного проектування.

Виконання дипломної роботи дає можливість студенту навчитися самостійно працювати з різними інформаційними джерелами, реферувати матеріали періодичної літератури, глибше вивчати основні проблеми соціальної сфери, аналізувати статистичні дані і на підставі цього розробляти організаційні заходи, доведені до рівня практичного застосування.

Магістерська дипломна робота повинна бути самостійним дослідженням, гідним присудження відповідної кваліфікації.

Виконання та захист дипломної кваліфікаційної роботи має на меті продемонструвати вміння вирішувати професійні теоретичні та прикладні проблеми на основі знань та навичок, що були набуті в період навчання. У науково-дослідній сфері - це здатність професійно визначити проблему та провести її дослідження. У практичній сфері - це вміння професійно застосовувати знання та методи для вирішення практичних задач.

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня має бути науково-дослідною роботою. Це означає, що вона повинна генерувати нову чи частково нову інформацію. Елементами такої інформації можуть уважатися поглиблений аналіз і визначення шляхів вирішення проблемної ситуації, пропозиції у вигляді пропозицій вирішення проблеми, обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення бізнес-процесів господарюючих суб'єктів, план дій чи заходів, бізнес-план чи проект (інноваційний, інвестиційний, консультаційний), система інформаційного забезпечення (економіко-математичного моделювання бізнес-процесів), навчально-методичні матеріали або розробки, рекомендації щодо тлумачення, правильного застосування чи поглибленого розуміння нових термінів чи понять тощо.

Метою кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня є застосування набутих у процесі навчання теоретичних знань і практичних навичок для самостійного вирішення актуальної проблеми функціонування та розвитку економіки підприємства на підставі критичного аналізу, узагальнення наявної інформації з обраної проблеми, проведення власних досліджень, виконання розробок економіко-математичного моделювання бізнес-процесів чи прикладних адресних рекомендацій.

Визначення напрямів дослідження може бути зорієнтованим як на вирішення проблеми, так і на використання нової можливості. Проблема – це результат діяльності чи бездіяльності в минулому, її не можна ігнорувати. Можливість – це те, що може дати додатковий ефект у перспективі; можливість можна використати чи відмовитись від неї.

У реальному житті вирішення проблеми й використання можливості зазвичай перехреснюються, але усвідомлення такого підходу до пошуку теми роботи пропонує ширші можливості вибору та допомагає більш чітко представити схему роботи, її ключові моменти, що важливо при розробці плану кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Працюючи над магістерською роботою, студент має засвоїти навички правильної постановки проблеми й обґрунтування її актуальності, формулювання мети і завдань дослідження, побудови логічного плану і оптимальної структури, роботи з літературними джерелами та статистичною інформацією, аналізу й оцінки різних аспектів діяльності організації,

обґрунтування власних узагальнень, висновків і пропозицій.

Основними задачами кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня є:

а) закріплення теоретичних і практичних навичок, отриманих студентом магістратури за період навчання;

б) розвиток умінь і навичок проведення самостійної науково-дослідної роботи;

в) оволодіння методами й формами виконання науково-дослідної роботи;

г) набуття вміння науково обґрунтованого розв'язання поставленої задачі;

д) виявлення рівня підготовки магістранта щодо самостійного аналізу та викладання матеріалу, вміння захищати свої погляди й практично реалізовувати їх у господарської діяльності;

е) перевірка ступеня підготовки магістранта за профілем обраної спеціальності.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня є:

- вивчення (або поглиблення) та узагальнення теоретико-методологічних засад з обраного напрямку дослідження;

- проведення всебічної діагностики ситуації із застосуванням сучасного інструментарію;

- розроблення й оцінка альтернативних підходів до вирішення визначених проблем;

- обґрунтування запропонованих рішень з використанням ситуаційного аналізу;

- підготовка доповіді та наочних матеріалів, що передають основний зміст роботи й пропозиції автора, з подальшим їх особистим захистом.

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня має бути теоретичним прикладним дослідженням з обраної студентом теми та мати практичне значення. Під час викладу матеріалу кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня мають бути аргументованість думок і точність наведених даних.

Робота студента щодо виконання магістерської дипломної роботи розпочинається з вибору теми, яка узгоджується з керівником МДР. Студент може запропонувати власну тему, пов'язану зі спеціалізацією “Соціальне забезпечення”, попередньо узгодивши цю тему із керівником. Необхідний для написання магістерської дипломної роботи матеріал студент збирає протягом переддипломної практики. Протягом часу, відведеного на дипломне проектування студент повинен поетапно здійснювати підготовку дипломної роботи.

Тематика дипломних робіт магістра визначається і затверджується кафедрою економіки підприємств ДДМА (дод. А).

Вже на етапі вибору теми починається співпраця студента з керівником дипломної роботи. Для систематизації підготовки дипломної роботи студент розробляє і погоджує з керівником її детальну структуру. Керівник магістерської роботи призначається наказом ректора (першого проректора) ДДМА про затвердження тем магістерських дипломних робіт.

До основних функцій керівника роботи належать:

- допомога студенту в уточненні теми роботи і розробці її плану;
- орієнтація на збір необхідної для написання роботи інформації в період переддипломної практики;
- рекомендації щодо вибору літературних джерел: наукової, методологічної та спеціальної літератури;
- консультації щодо змісту роботи;
- контроль за виконанням окремих етапів роботи;
- поради щодо оформлення роботи, підготовки доповіді та графічних матеріалів;
- складання відгуку на дипломну роботу магістра.

Керівник дипломної роботи звертає увагу студента на недоліки в роботі (стиль викладу, оформлення, зміст підрозділів тощо), але не виправляє їх самостійно. Після остаточного оформлення остаточного варіанту магістерської дипломної роботи студент підписує її. Студент і керівник роботи ставлять свої підписи на титульному аркуші магістерської роботи.

Вибір теми є першим етапом підготовки дипломної роботи і має важливе значення для її успішного виконання.

Вибір теми дипломної роботи здійснюється студентом індивідуально, відповідно до тематики, яку рекомендує кафедра (дод. А).

Тематика дипломних робіт містить широкий комплекс питань, які охоплюють усі сфери господарської діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від їх організаційно-правової форми, розміру, власності чи підпорядкування.

При виборі тем слід виходити з їх наукової та практичної актуальності, враховувати перспективність, відповідність профілю навчання студента, необхідність відображення процесів, що відбуваються в економічному житті. Перевага надається темам, що пов'язані з науковими дослідженнями (держбюджетних тем) кафедри та практичних інтересів студента.

Студент має право пропонувати тему самостійно, при цьому вона повинна розглядати актуальні економічні проблеми, або бути впровадженням до його практичної та/або наукової роботи.

Тема дипломної роботи може бути затверджена за замовленням підприємства. Назва теми дипломної роботи повинна бути короткою та точною. Вона повинна включати об'єкт (підприємства, процеси, аспекти діяльності, проекти інвестування виробництва, бізнес-план тощо).

Теми робіт обговорюються та рекомендуються на засіданні кафедри у вересні–жовтні року, що є попереднім до року захисту. Після затвердження теми керівник роботи оформлює завдання на розробку дипломної роботи. При отриманні завдання студент повинен з'ясувати у керівника та консультантів усі питання щодо збору даних та виконанню додаткових завдань в період переддипломної практики.

При необхідності зміни теми дипломної роботи студент подає на кафедру відповідну мотивовану заяву з візою наукового керівника на ім'я ректора ДДМА. У разі позитивного висновку завідувача кафедри готується проект відповідного наказу ректора. При зміні теми дипломної роботи менше ніж за 4 тижнів до захисту достатність вмотивованості заяви студента повинні спільно розглянути завідувач кафедри та декан ФЕМ (денна форма навчання) або декан центру дистанційної заочної освіти (заочна форма навчання). Рішення приймається не пізніше ніж за 5 тижнів до початку роботи Державної екзаменаційної комісії. У разі відмови у задоволенні заяви студент зобов'язаний подати роботу за раніше затвердженою темою.

Ці методичні рекомендації повинні допомогти студентам спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» підготувати, оформити та своєчасно представити до захисту дипломні роботи магістра у відповідності з вимогами, що до них висуваються.

Не допускається до захисту магістерська дипломна робота, що не відповідає всім вимогам до кваліфікаційних робіт рівня «магістр», написана не за затвердженою темою, або має елементи плагіату.

2 ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ

Головними напрямками виконання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня є такі :

1. Збір та опрацювання матеріалу, необхідного для вивчення теоретичної бази дослідження, а також фактичних статистичних та фінансових даних щодо функціонування предмета дослідження згідно з обраною темою магістерської дипломної роботи.
2. Визначення структури та змісту дипломної роботи.
3. Оформлення роботи згідно з вимогами.
4. Подання роботи на рецензування та отримання відгуку керівника.
5. Отримання допуску на захист роботи.

2.1 Збір та опрацювання матеріалу

Почати роботу доцільно з визначення кола джерел і літератури, необхідної для самостійного вивчення та подальшого розкриття теми. У цьому основну допомогу студенту, крім керівника, може надати методична література та реферативні журнали.

Кожне з джерел є по-своєму важливим. Праці вчених, фахівців, законодавчі та нормативні акти є методологічною та методичною основою роботи над темою. Монографії та статті дають змогу глибоко проаналізувати сутність і причинно-наслідкові зв'язки явищ, що вивчаються. Статистичні збірки та довідники дають можливість знайти необхідні факти та цифри, що підтверджують ті чи інші теоретичні положення та висновки.

Істотну допомогу в отриманні необхідної статистичної інформації та корисних знань теоретико-методичного характеру можуть надати інтернет-ресурси.

Під час підбору літератури та інформаційних джерел, інтернет-ресурсів необхідно враховувати, якою мірою вони відповідають безпосередньо обраній темі, розкривають її зміст. Обираючи джерело, необхідно звернути увагу на рік видання джерела (книги, брошури, статті). Зазвичай, вивчатися мають праці, що містять останні досягнення науки з обраного питання (за винятком історичних проблем). Бажано використовувати джерела, видані не більше ніж п'ять років тому.

Під час вивчення незнайомої літератури зустрічаються нові поняття, визначення. Кожне з них потрібно виписати окремо, а потім за допомогою довідників знайти їхнє смислове значення.

Прочитавши та опрацювавши відібрані джерела, студент отримує загальне уявлення про місце та значення обраної теми в курсі відповідної дисципліни, визначає її найважливіші проблеми. Потім вивчає документальні матеріали, що належать до питань теми.

Випускнику слід мати на увазі, що робота не обов'язково має включати весь зібраний матеріал. Для написання тексту магістерської роботи потрібно обрати головні проблеми, які дають можливість повно розкрити зміст теми.

Потрібно послідовно й чітко підсумувати сутність обраних питань. Матеріали, що наводяться в роботі, мають бути логічно взаємопов'язаними, щоб кожний подальший матеріал був продовженням попереднього й впливав із наведених висновків. Формулювання мають бути точними, зрозумілими, мають висловлюватися грамотно. Недостатньо чітка позиція, бідна, невиразна мова викладу завжди ускладнює сприйняття тексту, збіднює зміст роботи.

Текст магістерської роботи обов'язково ілюструється графічно-розрахунками матеріалами, зокрема діаграмами моделей бізнес-процесів.

Потрібно також пам'ятати, що магістерська дипломна робота за спеціальністю 051 – «Економіка» має, крім теоретичного, розрахунково-аналітичний характер. Тому потрібно звернути увагу на те, що дипломна робота аналітичного характеру має включати аналітичний огляд наукової та спеціальної літератури, присвяченої вибраній проблемі, включати огляд існуючих методів економічного, фінансового, комплексного аналізів, вплив результатів економічної діяльності підприємства на найважливіші сфери життя суспільства, розробляти обґрунтовані пропозиції їх удосконалення.

Аналіз проводять на основі фактичного матеріалу, зібраного студентами-випускниками на підприємствах різних форм власності самостійно, у т.ч. протягом переддипломної практики на підприємстві.

Дипломна робота може включати *діаграми моделей процесів* окремих аспектів діяльності та управління підприємства, а також може включати діаграми моделей бізнес-процесів виробництва продукції або окремих його елементів і операцій до та після внесених пропозиції покращення існуючого стану (після впровадження нових організаційно-управлінських дій, технологій, оновлення засобів праці, зміни бізнес-процесів тощо).

2.2 Структура та зміст кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня

Студент виконує роботу протягом останнього навчального семестру відповідно до навчального плану та графіка ходу робіт. У встановлені терміни керівнику подається напрацьований матеріал із метою контролю процесу робіт і своєчасного корегування помічених недоліків. Закінчена пояснювальна записка здається керівнику *мінімум за один тиждень* до терміну захисту роботи для завершальної перевірки. Усі недоліки, виявлені керівником роботи, повинні бути усунені до подання роботи на підпис завідувача кафедри.

Процес підготовки та виконання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня передбачає (за два тижні до захисту) огляд роботи.

Дипломна робота повинна відповідати певним загальним вимогам щодо викладення матеріалу:

- формулювання назви теми, розділів та підрозділів повинні бути чітким, лаконічними й водночас найголовніше відображати сутність та зміст питань, що розглядаються;
- матеріал роботи необхідно викладати грамотно, доступним науковим стилем, він не повинен містити повторів та не бути перевантаженим цитатами;

– не допускається просте переписування матеріалів із літературних джерел, їх цитування без посилання; у тексті не повинно бути виразів типу: «я вважаю», «мені здається», «у нас прийнято», замість них рекомендуються вирази: «на думку автора», «уважається доцільним», «як свідчить проведений аналіз».

Роботу умовно поділяють на такі частини :

- вступну частину;
- основну частину;
- додатки.

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня повинна містити такі структурні елементи:

- титульний аркуш;
- завдання на виконання магістерської дипломної роботи;
- зміст;
- вступ;
- основну частину;
- висновки;
- ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ;
- додатки (за необхідності)

Окремо (окремим документом!) надаються: автореферат, щоденник виконання роботи, рецензія, подання до захисту, демонстраційних матеріал (5 екз.), обхідний лист від деканату, лист о проходженні перевірки на антиплагиат.

Отже, до вступної частини дипломної роботи належать: титульний аркуш і аркуш завдання, реферат, зміст, вступ. Вони мають єдині вимоги для всіх виконавців. Структура основної частини дипломної роботи залежить від багатьох чинників (вибраного об'єкта дослідження, прийнятих методів розв'язання поставлених у роботі задач, технічних засобів, що будуть використовуватися).

Обсяг розрахунково-пояснювальної записки становить 100–120 стандартних сторінок формату А4 (поля: ліве – 30 мм, верхнє, нижнє, праве – 20 мм).

Структура пояснювальної записки (у сторінках):

- титульний аркуш;
- аркуш завдання на дипломну роботу;
- реферат українською мовою (1);
- зміст (1–2);
- вступ (2–3);
- основна частина (80–100);
- висновки (3–5);
- ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ (3–4);

- додатки (за необхідності; обсяг довільний).

Титульний аркуш і аркуш завдання на дипломну роботу стандартного зразка видаються профільною кафедрою. Для оформлення титульного аркушу необхідно перевірити точну відповідність назви роботи наказу по ДДМА про затвердження тем магістерських дипломних робіт.

Приклад оформлення титульного аркушу дипломної роботи наведено в додатку Б.

Завдання на виконання дипломної роботи є єдиним листом роботи, який містить відомості на обох боках. Завдання на виконання дипломної роботи є документом, що визначає термін здачі студентом закінченої роботи, вихідні дані й перелік питань, які необхідно розробити. Отже, цей документ визначає головні питання та назви розділів і підрозділів, які необхідно розкрити в роботі. Завдання на виконання дипломної роботи оформлює та видає студенту керівник.

Приклад оформлення аркушу завдання на дипломну роботу наведено в додатку В.

Аркуш завдання може коректуватися. Наприклад, у процесі підготовки до захисту роботи може бути змінено перелік графічного матеріалу, що є обов'язковим для представлення.

Анотування має бути стислим інформаційним та складеним українською мовою. Структура, загальні вимоги та правила оформлення реферату регламентуються державним стандартом ДСТУ 3008-95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. Реферат дипломної роботи оформлюється за такою формою:

- відомості про обсяг роботи, кількість ілюстрацій, таблиць, додатків, кількість джерел у переліку посилань (усі дані приводять включно дані додатків);
- текст анотування;
- перелік ключових слів.

Текст анотування має відображати такі обов'язкові елементи:

- об'єкт дослідження;
- мета роботи;
- методи дослідження;
- результати та їхнє практичне значення;

Також у тексті анотування може міститися інформація стосовно:

- головних економічних характеристик і показників;
- рекомендацій із використання результатів роботи;
- сфери застосування;
- економічної ефективності;
- значущості роботи й висновків;

– прогностичних припущень про розвиток об'єкта дослідження.

Автореферат за обсягом має бути ~1500 слів і займати 2-3 сторінки. У ньому в лаконічній формі викладається сутність дипломної роботи.

Ключові слова, важливі для розкриття сутності роботи, вміщують після тексту реферату. Перелік ключових слів включає від 5 до 10 слів(словосполучень), надрукованих великими літерами у називному відмінку в рядок через коми.

У додатку Г подано приклад оформлення автореферату.

Зміст розміщують, починаючи з нової сторінки.

Зміст включає: вступ; послідовно подані назви всіх розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів сутності роботи; висновки; ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ; найменування додатків. Також наводять номери сторінок, на яких починається викладення матеріалу елементів змісту.

У додатку Д подано приклад оформлення змісту. Зауважимо, що всі назви структурних елементів у тексті роботи мають повністю співпадати із тими, що винесені до змісту та наведені в аркуші завдання.

Якщо в роботі магістра вжиті маловідомі скорочення, специфічна термінологія, позначення і таке інше, то їх перелік подається у вигляді окремого списку, який розміщується після ЗМІСТУ, перед ВСТУПОМ. Незалежно від цього при першій появі цих елементів у тексті дипломної роботи наводять їх розшифровку.

У **вступі** необхідно відобразити таку інформацію.

По-перше, довести актуальність дослідження. Важливою вимогою до кваліфікаційної роботи є актуальність проблеми, що досліджується, тобто її теоретична та практична значущість. Вона має розглядатися у світлі сучасного стану економіки та потреб економічної діяльності підприємства. Актуальність теми має бути обґрунтована.

По-друге, необхідно визначити об'єкт та предмет дослідження, сформулювати цілі та задачі.

Об'єкт дослідження – це соціально-, фінансово- чи техніко-економічний процес або явище у діяльності підприємства, що спричинює проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Як категорії наукового процесу об'єкт і предмет досліджень співвідносяться між собою як загальне та часткове. В об'єкті дослідження виокремлюється та його частина, що становить предмет дослідження, на який спрямовується головна увага студента. Предмет дослідження визначає тему дипломної роботи. Об'єкт і предмет, мета та завдання дослідження та тема роботи перебувають у нерозривному зв'язку між собою і зумовлюють зміст дипломної роботи.

Мета дослідження передбачає чітке розуміння того, для чого пишеться

робота з обраної теми, яку проблему (об'єкт дослідження) робота має вирішити. Мета – це той результат, на досягнення якого спрямоване наукове дослідження. Мета дослідження повинна бути пов'язана із темою дипломної роботи. Ураховуючи мету та завдання, на які спрямовано написання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня, освітньо-кваліфікаційні вимоги, для формулювання мети можна вживати слова «вивчення...», «дослідження...», «аналіз...», «оцінка...».

Завдання дослідження – це те, що необхідно зробити в роботі задля вирішення проблеми. Також доцільно вказати на якому матеріалі відбувається дослідження, отже, що є його предметом. Мета роботи конкретизується в поставлених задачах, які є кроками, що наближують до її реалізації. Мета та завдання мають бути конкретними та зрозумілими. Для цього рекомендується використовувати такі форми дієслова та мовні звороти, як «вивчити», «розглянути», «встановити», «провести аналіз», «розробити модель», «виявити зв'язок», «оцінити рівень» тощо. Опис задач має становити певну послідовність і відображувати зміст підрозділів роботи.

По-третє, у вступі бажано подати оцінку літератури, що використовується. При цьому історіографія проблеми не має зводитися лише до перерахування авторів та робіт, а має показати, як розвивалися погляди на певну проблему, які головні підходи існують до її вирішення. Огляд літератури має охоплювати ті видання, які студент вивчив самостійно.

Четверте, відображення методів дослідження та вирішення сформульованої проблеми. Методи дослідження слугують інструментом у добуванні фактичного матеріалу та його обробки та є необхідною умовою досягнення поставленої в роботі мети. Їхній перелік необхідно робити не «взагалі», тобто відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, яке завдання вирішувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу переконатися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Вирішення поставлених завдань можна здійснювати з використанням таких методів:

- загальнонаукові методи: аналогія, системний аналіз, формалізація;
- методи логічної абстракції: аналіз і синтез, індукція та дедукція;
- економіко-математичні методи: факторний, системно-структурного аналізу;
- методи економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування, класифікації;
- маркетингові методи: SWOT-аналіз, матричний, спостереження, опитування;
- методи експертної діагностики: ранжирування, порівняння, оцінювання.

– методи моделювання: математичний, економічний, організаційно-економічний.

Бажано у вступі відобразити практичне значення отриманих результатів. Для цього подається стислий перелік тих положень роботи (висновків, рекомендацій, пропозицій), які можуть бути використані у практичній діяльності.

Структура основної частини кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня розглянута нижче. Зміст проведеного студентом дослідження розкриває основна частина дипломної роботи, яка складається із двох розділів та висновків. У розділах основної частини дипломної роботи докладно викладається теоретична, аналітична й рекомендаційна частини й узагальнюються результати дослідження. Усі матеріали, що не є принципово важливими, вносяться в додатки. Зміст розділів основної частини повинен відповідати темі дипломної роботи й цілком її розкривати. Ці розділи повинні показати уміння студента логічно й аргументовано подавати матеріал, виклад і оформлення якого повинні відповідати вимогам, що висуваються до друкованих робіт. Оскільки тематика дипломних робіт різноманітна та зазвичай пов'язана з виробничо-економічною діяльністю того підприємства чи організації, у якій студент проходив виробничу (переддипломну) практику, то і зміст роботи має відповідати матеріалам, зібраним у цей період. Зміст графічного матеріалу визначається характером конкретної дипломної роботи. Рисунки, таблиці, схеми та графіки повинні слугувати ілюстраціями як до теоретичної, так і до аналітично-рекомендаційної частини. Загальна кількість аркушів залежно від теми визначається керівником роботи. Кожна з частин дипломної роботи має самостійне значення. Усі вони, однак, мають відповідати основному змісту теми й відображати напрями частин роботи.

Перший розділ – теоретичний, присвячується об'єкту дослідження. Виконує функцію методологічної основи для дослідження конкретної тематики. *Обсяг розділу – приблизно 25 сторінок.* У ньому формулюють проблематику дослідження, досліджуються всі точки зору, обґрунтовуються та розкриваються методи дослідження. У цьому розділі має бути показано теоретичні підходи до обраної проблеми, визначено методи, найбільш прийнятні для вирішення проблеми. Автор має продемонструвати свою обізнаність із методами аналізу та на підставі їх критичного огляду обґрунтувати вибір найбільш придатних із них для обраного напрямку дослідження. Відповідно до обраної теми роботи здобувач, працюючи над першим розділом роботи, самостійно вивчає літературні джерела (підручники, посібники, монографії, наукові статті, офіційні документи, відомчі матеріали), що дає змогу визначити теоретичні основи питань, які досліджуються. Варто також використовувати широкі можливості пошуку потрібної інформації за допомогою глобальної мережі

Internet. Поглиблене вивчення матеріалів різних джерел інформації дає змогу виконавцю роботи усвідомити сучасний стан питань, що стосуються теми, визначити обсяг і особливості матеріалів, потрібних для виконання другого розділу роботи.

Загалом, перший розділ повинен послідовного вирішувати такі завдання:

- розкриття сутності досліджуваного явища та його особливостей серед інших подібних явищ, за потреби – аналіз історії розвитку явища, його нормативно-правової бази;
- аналіз наукових та практичних підходів (історичних та сучасних) до аналізу обраного об'єкту дослідження;
- аналіз існуючої термінології у сфері дослідження, створення понятійно-категоріального апарату, на який автор спиратиметься у подальшій роботі;
- виявлення тих методів та інструментів, які можуть бути використані під час дослідження предмета роботи, визначення та обґрунтування інструментарію, що буде безпосередньо застосований у роботі.

Результати проведеного теоретичного дослідження бажано систематизувати у вигляді таблиць, рисунків, схем.

Другий розділ – аналітичний, присвячується предмету дослідження. У ньому характеризується сучасний стан предмета дослідження, його динаміка, вплив різноманітних чинників, проводиться аналіз існуючих проблем і дається їх оцінка. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній темою роботи.

За обсягом це найбільший розділ, у якому має бути приблизно 35–40 сторінок.

У цьому розділі необхідно виокремити 3–4 підрозділи, що містять аналіз і оцінку конкретних сфер діяльності підприємства та середовища, що його оточує, статистичних та аналітичних матеріалів, які визначають рівень вирішення окремих аспектів досліджуваної проблеми. З цією метою необхідно використовувати дані підприємства, державної й відомчої статистики, дані спеціальних економічних і соціологічних досліджень, особисті спостереження, узагальнення та прикладні напрацювання, зроблені під час проходження практики. Докладно описувати історію виникнення та розвитку організації недоцільно. Розділ повинен бути максимально насиченим ілюстраційним матеріалом (таблиці, графіки, діаграми, схеми), який відображає результати діяльності підприємства за останні два-три роки і, крім цього, характеризує середовище у якому знаходиться підприємство, його зміни та розвиток. Наведені в цьому розділі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, блок-схеми, алгоритми, , моделі бізнес-процесів і розрахункові моделі, які визначають сутність економічних процесів, мають супроводжуватись відповідними

поясненнями і, найголовніше, створювати об'єктивну базу для виявлення невикористаних резервів у діяльності підприємства.

Загалом, другий розділ повинен вирішувати такі завдання:

- коротка характеристика підприємства, його техніко-економічних показників (угруповано у таблиці), побудова та опис елементів бізнес-моделі (моделі бізнес-процесів)
- аналіз існуючого стану і окреслення проблемної ситуації;
- аналіз джерел проблеми; виявлення зацікавлених сторін та осіб, що впливають (можуть впливати) на ситуацію; аналіз найістотніших аспектів проблеми; виявлення можливих шляхів подальшого розвитку або вирішення проблеми.

Виконання кожного з перерахованих завдань повинно здійснюватись із використанням відповідних аналітичних методів (економіко-математичного аналізу та системного аналізу, опитувальних методів, контент-аналізу, SWOT-аналізу тощо). Особливу увагу під час підготовки дипломної роботи студент повинен приділити групуванню й обробці зібраного фактичного матеріалу, його аналізу та узагальненню. Необхідно чітко розмежувати джерела походження використаної під час аналізу інформації: що запозичене з літератури, що одержано з документів організації, а які дані здобуті шляхом сучасних спостережень, експериментів, розрахунків, соціологічних опитувань тощо.

На підставі вивчення, обробки та узагальнення аналітичних матеріалів студент повинен виявити вплив позитивних і негативних чинників, встановити причини недоліків, оцінити можливості підприємства (або об'єкта дослідження) щодо підвищення ефективності та забезпечення розвитку тих чи інших напрямів економічної діяльності. Обов'язковим структурним та змістовним елементом другого розділу є останній підрозділ у якому автор має систематизувати виявлені проблеми в господарчій (організаційній, управлінській, виробничій, фінансовій, маркетинговій тощо) діяльності підприємства; у певній галузі діяльності чи на певному ринку. На підставі опрацювання різних джерел інформації необхідно представити можливі шляхи їх вирішення, очікувані результати від запровадження рекомендованих заходів.

Отримані результати дослідження доцільно розподілити на певні групи. За кожною групою необхідно надати перелік результатів, які сформульовані чітко, стисло та змістовно. Сформований комплекс рекомендованих заходів має відображати шляхи та напрями вирішення виявлених проблем та позитивні результати, що можуть бути отримані від їх реалізації.

Доцільно визначити можливі сфери практичного використання результатів та перспективи подальших досліджень за темою дипломної роботи.

Третій розділ присвячується результатам наукового пошуку. Має містити самостійні розрахунки випускника та його осмислення, власне бачення питання, що досліджується (економічна ефективність, прогнозування,

виявлення тенденцій, моделювання, класифікація тощо) та механізми реалізації запропонованих рішень. Обсяг розділу має бути не менше 15 сторінок.

Завданням третього розділу (проектно-рекомендаційного) є розробка конкретних рекомендацій, пропозицій щодо організаційно-економічного механізму вдосконалення предмета дослідження, його інформаційного, методичного та організаційного забезпечення, обґрунтування моделей бізнес-процесів управління певними аспектами, наприклад, управління персоналом, інвестиціями, фінансово-економічними параметрами та індикаторами розвитку підприємства (стратегія, бізнес-план, консультативний проект, реінжиніринг бізнес-процесу, реструктуризація) на базі головних теоретичних положень, методичних підходів, методичного інструментарію, що викладені в першому розділі, а також з урахуванням результатів аналізу, проведеного в другому розділі дослідження.

Цей розділ, зазвичай, містить декілька взаємопов'язаних параграфів, які поступово дають конкретні економічно обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення бізнес-процесів управління та підвищення ефективності роботи підприємства. Запропоновані рекомендації, методи, моделі й конкретні заходи повинні відповідати таким вимогам:

- не суперечити чинному законодавству й нормативним документам;
- бути спрямовані на вдосконалення системи менеджменту, впровадження сучасних управлінських технологій, що, зі свого боку, повинно позитивно впливати на кінцеві економічні результати діяльності підприємства;
- бути науково обґрунтованими, урахувати перспективні напрямки роботи підприємств у галузі (сфери діяльності) загалом.

Цей розділ містить зміст і результати власних досліджень студента, узгоджених із науковим керівником і консультантами. У ньому подають матеріали та методики досліджень.

В економічних розрахунках для обґрунтування пропозицій теж бажано використання ПЕОМ та сучасних програмних продуктів, моделювання бізнес-процесів підприємства. Можна запропонувати комп'ютерну програму та сучасні програмні продукти, моделі бізнес-процесів тощо.

Четвертий розділ присвячується проблемам та організації охорони праці та забезпеченню безпеки життєдіяльності на підприємстві, що є предметом дослідження. У розділі мають бути проаналізовані умови праці, виявлені причини травматизму та захворювань, можливі небезпечні й шкідливі виробничі фактори /НШВФ/, властиві об'єкту проектування. Крім того, у ньому повинні бути наведені інженерні рішення, що забезпечують охорону праці на об'єкті проектування. До розділу включають обґрунтування прийнятих проектних рішень, наводять економічну й соціальну ефективність заходів з охорони праці.

Висновки та пропозиції, що наводяться у окремому розділі роботи, є стислим викладенням підсумків проведеного дослідження. Саме тут коротко наводяться найважливіші теоретичні положення, які містять формулювання розв’язання проблеми, зокрема елементи практичної значущості; узагальнюються результати аналізу та діагностики об’єкта дослідження за визначеним напрямом дослідження; подаються пропозиції щодо удосконалення напрямів діяльності підприємства, які досліджувалися в роботі.

Висновки необхідно формулювати за кожним розділом та по роботі загалом. Вони повинні містити такі слова: визначено, встановлено, запропоновано, розроблено, обґрунтовано, проаналізовано тощо.

Проміжні висновки мають бути після кожного розділу дипломної роботи.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ може бути в тому порядку, у якому вони використані в роботі та згадуються в тексті роботи **або** розміщення всіх використаних джерел інформації може бути у *такій послідовності*:

- закони України (у хронологічній послідовності);
- укази Президента, постанови уряду (у хронологічній послідовності);
- директивні матеріали міністерств (у хронологічній послідовності);
- монографії, брошури, підручники (за абеткою);
- статті з журналів (за абеткою);
- інструктивні, нормативні та інші матеріали, що використовуються підприємством (за абеткою);
- іншомовні джерела мовою оригіналу;
- адреси Web-сторінок.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ має становити не менше 40 найменувань, зокрема посилання на інтернет-ресурси.

За виключенням класичних наукових праць до переліку літературних джерел недоцільно вносити праці, *термін видання яких перевищує п’ять років*. Посилання на них у тексті роботи мають наводитись у вигляді порядкового номера за списком у квадратних дужках, наприклад [25, с. 43].

Оформлення переліку посилань має відповідати вимогам **ДСТУ 8302:2015** Інформація та документація. Бібліографічні посилання.

Додатки розміщують у кінці дипломної роботи, вони містять матеріали, необхідні для повноти освітлення теми дипломної роботи: початкові дані для аналізу від підприємства (Баланс, Форма №2 та інші форми документів); скани наукових праць (статті, тези доповіді на конференції) студента (**1 стаття у фаховому журналі – обов’язково!**), демонстраційний матеріал (слайди), додаткові ілюстрації або таблиці; розрахунки; проміжні математичні докази та формули; інструкції, методики, опис комп’ютерних програм; довідки о проходженні експертизи на анти плагіат тощо.

Кожен документ, який включається у додатки, має свій порядковий номер і посилання на нього у тексті.

У додатках обов'язково розміщується наочний матеріал, який підготовлено студентом до захисту дипломної роботи. Кількість листів наочного матеріалу, їхні назви та зміст мають співпадати із переліком графічного матеріалу, який відзначено в аркуші завдання на виконання роботи.

Усі поставлені в дипломній роботі задачі повинні бути вирішені й супроводжені стислими висновками після кожного розділу.

Дипломна робота повинна бути написана логічно, послідовно й грамотно. Дипломну роботу подають у вигляді спеціально підготовленого переплетеного рукопису в твердій обкладинці та в електронному вигляді у двох форматах (у форматі WORD та PDF).

2.3 Оформлення кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня

Мова роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, виклад без орфографічних та синтаксичних помилок, послідовність – логічна. Пряме переписування в роботі матеріалів із літературних джерел неприпустиме. Представлення в роботі сканованих матеріалів неприпустиме.

Дипломна робота має бути надрукована на одному боці аркушів стандартного білого паперу формату (A4 210 x 297 мм) і мати обсяг 100–120 сторінок тексту. Текст форматується гарнітурою Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервалом за умови рівномірного заповнення сторінок і розміщується на аркуші з дотриманням таких розмірів берегів: лівий – 30 мм, правий – 20 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм.

Під час нанесення тексту на папір необхідно зберігати однакову щільність, контрастність та чіткість зображень по всій роботі. Символи тексту, лінії рисунків та інші знаки повинні бути чіткими та однаково чорними по всій роботі. Окремі слова, формули, знаки, які вписуються у печатний текст від руки, повинні бути чорного кольору; щільність тексту, що вписується, повинна бути максимально наближеною до щільності основного зображення.

Помилки, описки та графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням білим кольором та нанесенням на це саме місце або між рядками від руки. Виправлення повинні бути чорного кольору.

Структурні елементи «ЗМІСТ», «ВСТУП», назви розділів, «ВИСНОВКИ», «ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами симетрично тексту. Перенесення слів у заголовку не допускається. Також дані елементи (за винятком назв розділів, пунктів) не нумеруються в процесі нумерації розділів та підрозділів.

Номер розділу ставлять по центру сторінки, після номера крапку не ставлять, поряд друкують заголовок розділу. **Слово «Розділ» не вказують.**

Заголовки підрозділів, пунктів та підпунктів роботи слід починати з абзацного відступу та печатати маленькими літерами, окрім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу крапка не ставиться, наприклад: «2.3» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому самому рядку наводять заголовок підрозділу.

Абзацний відступ повинен бути однаковим по всьому тексту роботи та дорівнювати п'яти знакам (у разі машинописного виконання тексту) або 1,25 см у разі комп'ютерного.

Відстань між заголовком та наступним текстом повинна бути: при машинописному способі – не менше трьох інтервалів; при комп'ютерному способі – подвійний міжрядковий інтервал. Не допускається розміщувати найменування розділу, підрозділу, а також пункту та підпункту в нижній частині сторінки, якщо після нього розміщений тільки один рядок тексту.

Кожний розділ роботи потрібно починати з нової сторінки.

Сторінки роботи нумерують арабськими цифрами без знака №, дотримуючись наскрізної нумерації по всьому тексту роботи. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки наприкінці, починаючи зі сторінки «ВСТУП».

Титульний аркуш включають у загальну нумерацію сторінок роботи. Номер сторінки на титульному аркуші не проставляють. Завдання кафедри включають у загальну нумерацію, але номер не проставляють. Реферат розміщують на одній сторінці (українською мовою), включають у загальну нумерацію, але номер не ставлять. Зміст включають у загальну нумерацію, але номер сторінки не ставлять.

Ілюстрації та таблиці, розташовані на окремих сторінках, включають у загальну нумерацію сторінок роботи.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу, використовуючи номер розділу та порядковий номер підрозділу, між якими ставиться крапка, наприклад : «1.1 Поняття інвестиційної діяльності підприємства».

Ілюстрації (креслення, малюнки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) варто розташовувати в роботі безпосередньо після тексту, у якому вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути посилання в тексті. Якщо ілюстрації створені не автором роботи, необхідно, представляючи їх у роботі, дотримуватися вимог чинного законодавства щодо авторських прав.

Ілюстрація позначається словом «Рисунок», яке з назвою ілюстрації розміщують після даних, що пояснюють ілюстрацію, наприклад:

«Рисунок 3.1 – Процес формування чистого прибутку підприємства».

Ілюстрацію, текст під рисунком і назву ілюстрації розміщують у центрі сторінки. Ілюстрації варто нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, що наведені в додатках.

Якщо ілюстрація не вміщується на одній сторінці, можна переносити її на інші сторінки, при цьому назва ілюстрації розташовується на першій сторінці, дані, що пояснюють – на кожній сторінці.

Цифровий матеріал, зазвичай, оформлюють у вигляді таблиць. Горизонтальні й вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії, що обмежують таблицю зліва, справа та знизу, можна не проводити, якщо їх відсутність не ускладнює користування таблицею.

Таблицю варто розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті роботи.

Таблиці варто нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що приводять у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номеру таблиці, розділених крапкою, наприклад: таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу. Після номера таблиці крапка не ставиться. Назва таблиці пишеться маленькими літерами, крім першої букви.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, таблицю ділять на частини, розташовуючи одну частину під іншою, поруч або переносючи частину таблиці на наступну сторінку. При цьому на кожній частині таблиці повторюють її головку та боковик.

Під час розподіл у таблиці на частини допускається її головку або боковики замінити відповідно номерами граф або рядків. При цьому нумерують арабськими цифрами графи і/або рядки першої частини таблиці. Слово «Таблиця_» указують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовження табл. 1.1» з указівкою номера таблиці.

Заголовки граф таблиці друкують, починаючи з великих букв, а підзаголовки – із рядкових, якщо вони становлять одну пропозицію із заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої букви. Наприкінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки й підзаголовки граф указують в однині.

Формули та рівняння розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище і нижче кожної формули або рівняння повинно бути не менш одного вільного рядка.

Формули та рівняння в роботі (за винятком формул і рівнянь, наведених у додатку) варто нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули або рівняння складається з номеру розділу і порядкового номеру формули або рівняння, розділених крапкою, наприклад: формула (1.3) – третя формула першого розділу. Номер формули або рівняння вказують на рівні формули або рівняння в дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять у формулу або рівняння, варто приводити безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони представлені у формулі або рівнянні. Пояснення значення кожного символу та числового коефіцієнта варто давати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають з абзацу словом «де» без двокрапки.

Формули або рівняння повинні приводитися в тексті тільки один раз. У подальшому на них необхідно давати посилання. Наприклад, «За рівнянням (1.2)».

Посилання в тексті роботи на використані джерела варто вказувати порядковим номером за переліком джерел, виділяючи двома квадратними дужками, наприклад: «... у роботах [1–7] ...».

Допускається приводити посилання на джерела у виносках, при цьому оформлення посилання повинне відповідати її бібліографічному опису за переліком посилань з указівкою номера.

При посиланнях на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки вказують їх номери.

При посиланнях варто писати: «... у розділі 2 ...», «... див. 2.1...», «... по 3.3.4 ...», «... відповідно до 2.3.1...», «... на рис. 1.3...», або «... на рис. 1.3...»,

«... у табл. 3.2...», «... (див. табл. 3.2) ...», «... за формулою (3.1)», «... у рівняннях (1.23) – (1.25) ...», «... у додатку Б...».

Додатки оформлюються як продовження роботи на її наступних сторінках або у вигляді окремої частини в порядку появи посилань на додатки у тексті роботи.

Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках роботи, кожен такий додаток потрібно починати з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої букви симетрично тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковане слово «Додаток __» і буква, що позначає додаток. Наприклад, Додаток А, Додаток Б тощо. Не слід використовувати букви: Г, Є, Й, І, Ї, О, Ч, Ь.

Додатки повинні мати спільну з іншими частинами роботи наскрізну нумерацію сторінок.

Переліки, примітки, виноски в тексті додатка оформляють і нумерують відповідно до вимог дійсного документа. Ілюстрації, таблиці, формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: Рисунок Д1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Список літературних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міжнародних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць.

Список використаних джерел формується студентом за його вибором (опціонально - в кінці кожного розділу основної частини дипломної роботи) одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у роботі може оформлятися студентом за його вибором з урахуванням Національного стандарту України **ДСТУ 8302:2015** «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, наведеного у **додатку Е**.

Отже, пропонується використовувати Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічна посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015» (<http://www.nas.gov.ua/publications/news/Documents/%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB.pdf>), який набув чинності 01.07.2016 (Він установлює види бібліографічних посилань, що є частиною довідкового апарату документа та наводяться у формі бібліографічного запису, а також визначає правила та особливості складання і розміщення відповідних записів. Поширюється дія стандарту на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації.).

Варто зауважити, що відповідно до п. 5.4.5 вказаного стандарту ДСТУ 8302:2015: "Позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно належить, за допомогою знаків виноски, які або виносять на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням, або складають в одну лінію зі шрифтом основного тексту (у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням)".

Важливою новацією є пункт 4.9.1: "У бібліографічних посиланнях на

складник документа у формі аналітичного бібліографічного опису розділовий знак "дві навскісні риски" ("/") можна замінювати крапкою, а відомості про документ (його назву), в якому розміщено складник, виділяти шрифтом (наприклад, курсивом)".

Об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації (п. 4.2).

Відповідно до п. 7.4 вказаного стандарту, "Бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних серіальних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами..."

При цьому п. 7.4.4.3.3: "Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак "навскісна риска" ("/")."

Так само, як і для друкованих джерел, опис частини електронного ресурсу у підрядковому бібліографічному посиланні (посторінкових примітках) можна скоротити, за умови, що в тексті наведено бібліографічні відомості, які дають змогу ідентифікувати документ (його назву і прізвища авторів, рік випуску) (п. 5.3.6): у тексті: "У статті Я.С. Яцківа, А.І. Радченко "Про ефективність видання наукових журналів в Україні" * у посиланні: * URL: <http://www.visnyk-nanu.org.ua/uk/node/967> (Last accessed: 27.11.2016).

Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі «Загальні вимоги та правила».

Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Зокрема:

а) однотомні книги:

1) книги одного автора:

Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті – 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

2) книги двох і більше авторів:

Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p

Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції: у 2-х т.: кол. моногр. Київ, 2012. 436 с.

3) книги без автора:

Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.

4) частини видання:

Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.

б) багатотомні книги:

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ. 2013. Т. 10. 784 с

в) стаття, тези:

Яцків Я. С., Радченко А. І. Про ефективність видання наукових журналів в Україні. *Вісн. НАН України*. 2012. № 6. С. 62-67.

Назарчук З. Т. Дифракция Е-поляризованных электромагнитных волн на цилиндрическом экране с сечением в виде ломаной кривой. *Волны и дифракция*. Тбилиси, 1985. Кн. 1. С. 507-511.

Скальський В. Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. *Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатації машинобуд. конструкцій*: Праці II міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11-13 лист. 2010). Львів, 2010. С. 9-10.

г) електронні ресурси:

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Радченко А.І., Діденко Ю.В. Геологічна наука в академічних публікаціях. *Наука та іннов.* 2016. 12, № 3. С.14-26. URL: <http://scinn.org.ua/ua/archive/12%283%29/12%283%2901> (дата звернення: 10.11. 2017).

д) дисертації та автореферати дисертацій:

Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с.

Воскобойнікова-Гузєва О. В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи: автореф. дис.... д-ра наук із соц. комунік.: 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014.

ж) правові джерела:

Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР. Київ: Парламентське видавництво, 2015. 24 с.

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

з) стандарти:

ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001- 06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація).

і) авторські свідоцтва:

А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31

Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40) надається у таблиці Е.1 додатку Е.

У додатку Е подано головні вимоги щодо оформлення таблиць, рисунків, формул. Також наведено правила оформлення назв розділів і пунктів – розміщення на аркуші, розстановку знаків (крапок), відступи від тексту тощо.

2.4 Рецензування робіт та оформлення відгуку керівника

Рецензенти призначаються завідувачем випускової кафедри з-поміж викладачів кафедри (інших кафедр економічного спрямування ДДМА).

У рецензії наголошується актуальність теми, міститься короткий, але глибокий розбір змісту магістерської роботи з обов'язковими конкретними критичними зауваженнями. У пункті рецензії «Використання останніх досліджень» рецензент з'ясовує знання випускником проблемних питань з теми, або наводиться точка зору економістів і власна думка автора щодо поставленої проблеми.

У рецензії мають бути відображені такі моменти:

- а) відповідність дипломної роботи, що рецензується, завданню на дипломну роботу та встановленим вимогам;
- б) актуальність теми дипломної роботи;
- в) оцінка відповідності завдання розділам і обсягу роботи; г) оцінка змісту всіх матеріалів дипломної роботи;
- д) обґрунтованість прийнятих у дипломній роботі проектних рішень;
- е) повнота огляду економічної літератури за темою роботи та вміння її використовувати;
- ж) практичний рівень і якість розрахунків;
- з) можливість впровадження у виробництво результатів дипломної роботи загалом або частково;
- и) оцінка стилю викладу пояснювальної записки і відповідність оформлення вимогам стандартів;
- к) позитивні сторони й недоліки виконаної роботи.

У висновках рецензент вказує, чи відповідає дипломна робота магістра, що рецензується, вимогам із певної спеціальності й оцінює якість роботи за чотирибальною системою (за бажанням додатково у 100-бальному вимірі).

Отже, рецензія має мати оцінку роботи за прийнятою шкалою оцінки знань. Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від захисту. Студент знайомиться зі змістом рецензії і готує мотивовані відповіді на зауваження під час захисту роботи.

Відгук керівника складають в одному примірнику й додають до кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня.

У відгуку має бути характеристика роботи студента загалом над дипломною роботою та міститися такі положення:

- а) новітність розробки, практичність і рівень її складності; б) вміння студента працювати з економічною літературою;
- в) самостійність роботи студента, виявлена ним ініціатива, уміння

користуватися сучасними методами й засобами дослідження, комп'ютерною технікою;

г) глибина та комплексність аналізу проблеми, що досліджується; д) прогресивність і ефективність запропонованих рішень;

е) ставлення студента до роботи над дипломною роботою, уміння працювати систематично;

ж) недоліки.

У кінці відгуку керівник робить висновок про підготовленість студента до самостійної діяльності як економіста і можливості подачі магістерської дипломної роботи до захисту в ДЕК і присвоєння студенту кваліфікації магістра з Економіки, спеціалізація «Бізнес-аналітика».

2.5 Порядок допуску до захисту роботи магістра

Магістерська робота має пройти апробацію у вигляді участі в конференції (доповідь чи публікація тез) або/та наукової статті за темою роботи.

Кожен студент зобов'язаний пройти попередній захист. Попередній захист проводиться на розширеному засіданні кафедри або в комісії викладачів спільно зі студентами за 2–3 тижні до основного захисту. Ступінь готовності роботи до попереднього захисту – не менше ніж 80 % (допускаються тільки недоробки в оформленні роботи й відсутність супровідних матеріалів до роботи).

Попередній захист є «репетицією» і допуском до основного захисту. Студент виступає з доповіддю, читання якої є небажаним, та відповідає на поставлені запитання за змістом роботи й доповіді. Це дає змогу виявити недоліки в роботі, вказати шляхи їх усунення тощо.

Готову дипломну роботу магістра випускник підписує та передає на підпис науковому керівнику, а після цього зі всіма супровідними матеріалами – на випускову кафедру ЕП (не пізніше, ніж за сім днів до дня захисту).

Завідувач кафедри ЕП на підставі представлених матеріалів вирішує питання щодо допуску випускника до захисту.

У разі негативного рішення це питання розглядається на засіданні кафедри за участю керівника роботи. Витяг із протоколу засідання кафедри додається до проекту наказу про відрахування випускника.

Згідно з Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти кожна дипломна робота має пройти перевірку на наявність/відсутність плагіату (через антиплагіатну Інтернет-систему для пошуку запозичень у дипломних роботах з інших джерел). Допускаються до захисту виключно дипломні роботи, що успішно пройшли перевірку, та в яких зазначено: «Робота

виконана самостійно та не містить плагіату. Рівень унікального тексту – 65% (мінімум)».

Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату у дипломній роботі студентів передбачають наступні ключові положення.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, а саме:

- відтворення в тексті дипломної роботи студентів (повний текст наукової роботи, з коментарями, примітками, бібліографією, переліком джерел та всіма додатками до основного тексту) без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту;
- відтворення в тексті дипломної роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту;
- відтворення в тексті дипломної роботи наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата.
- відтворення в тексті дипломної роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без вказування на те, з якого джерела взята ця інформація.

Необхідно забезпечити рівень унікальності тексту дипломної роботи не нижче 65%.

Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату в тексті дипломної роботи (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо):

- будь-який текстовий фрагмент обсягом від речення і більше, відтворений в тексті роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі з іншого джерела, обов'язково має супроводжуватися посиланням на це джерело у списку використаних джерел; винятки допускаються лише для стандартних текстових кліше, які не мають авторства та/чи є загальноновживаними;
- якщо перефразування чи довільний переказ в тексті дипломної роботи тексту іншого автора (інших авторів) займає більше одного абзацу, посилання (бібліографічне та/або текстуальне) на відповідний текст та/або його автора (авторів) має міститися щонайменше один раз у кожному абзаці роботи, крім абзаців, що повністю складаються з формул, а також нумерованих та маркованих списків (в останньому разі допускається подати одне посилання наприкінці списку);
- якщо цитата з певного джерела наводиться за першоджерелом, в тексті дипломної роботи має бути наведено посилання на першоджерело; якщо цитата наводиться не за першоджерелом, в тексті дипломної роботи має

бути наведено посилання на безпосереднє джерело цитування («цитується за ХХХХХХХ») і посилання на відповідний пункт списку використаних джерел;

- будь-яка наведена в тексті дипломної роботи аналітична, статистична, науково-технічна інформація має супроводжуватися чітким вказуванням на джерело, з якого взята ця інформація із посиланням на відповідний пункт списку використаних джерел; винятки припускаються лише для загальновідомої інформації, визнаної всією спільнотою фахівців відповідного профілю; у разі використання у дипломній роботі тексту нормативно-правового акту достатньо зазначити його назву, дату ухвалення та, за наявності, дату ухвалення останніх змін до нього або нової редакції, а також посилання на відповідний пункт списку використаних джерел.

Для підтвердження студентом власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору варто наводити цитати. Науковий етикет потребує точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується папками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання; наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку – у цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекирчуень думок автора;

в) пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекирчуення авторського тексту і позначається трьома крапками, вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці); якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

г) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

д) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, студенту слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

ж) якщо необхідно виявити ставлення студента до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

з) коли студент, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора дипломної роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (*курсив наш.* – М.Х.), (*підкреслено мною.* – М.Х.), (*розбивка моя.* – М.Х.).[1]

Звертаємо Вашу увагу на обов'язкову ідентичність (однаковість, відповідність) друкованих і електронних версій (варіантів) дипломної роботи.

З ПОРЯДОК ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ

3.1. Порядок захисту КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ

За два тижні до початку роботи Державної екзаменаційної комісії кафедри ЕП ДДМА оголошується її склад і графік роботи.

Закінчена Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня (пояснювальна записка та наочні матеріали), підписана дипломником, консультантом і керівником, подаються завідуючому кафедрою разом із відгуком керівника та поданням і усіма документами у встановлений календарним планом термін, але не пізніше ніж за три дні до захисту.

Призначається обов'язкова процедура огляду дипломної роботи студентів-магістрів, яка передбачає перевірку наявної роботи щодо вимогам, які висуваються до кваліфікаційних робіт студентів-магістрів, а саме: структура роботи, її оформлення, наявність обов'язкових елементів. Огляд має відбутися не пізніше ніж за два тижні до захисту.

За зміст роботи відповідає студент, який виконував роботу та науковий керівник, який складає відповідне подання щодо рекомендації дипломної роботи до захисту в ДЕК.

Після перегляду та схвалення дипломної роботи магістрів завідуючим кафедрою, приймається рішення про допуск студента до захисту, про що робиться відповідний запис на листі завдання до дипломної роботи.

Якщо ж завідуючим кафедрою ухвалено рішення про необхідність доопрацювання, дипломна робота повертається студенту та після внесення відповідних змін і доповнень знов подається на кафедру для остаточного розгляду.

Вносити які-небудь виправлення та зміни в пояснювальну записку і плакати після їх затвердження на кафедрі не дозволяється.

Після схвалення дипломної роботи завідуючим кафедрою вона передається для рецензування. Після рецензування дипломної роботи завідуючий кафедрою направляє дипломну роботу з рецензією і відгуком керівника на ДЕК.

Студенту-дипломнику рекомендується скласти розширені тези доповіді перед ДЕК і погодити їх з керівником роботи.

Підготовка до захисту дипломної роботи має проходити ґрунтовно та серйозно. Важливо не тільки написати високоякісну роботу, але й вміти кваліфіковано її захистити. Висока оцінка керівника та рецензента може бути знижена через поганий захист. Для успішного захисту необхідно добре підготувати доповідь, у якій сказати про те, що зроблено особисто, чим

дипломник керувався під час дослідження теми, що є предметом вивчення, які методи використані під час вивчення розглянутої проблеми, які результати досягнуті в ході дослідження і які головні висновки, що впливають із дослідження.

Захист дипломної роботи проводиться на відкритому засіданні Державної екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії за участю не менше половини її складу за обов'язкової присутності голови комісії. Також на цьому засіданні можуть бути присутні всі бажаючі, задавати запитання й обговорювати роботу.

Завдання ДЕК є визначення рівня теоретичної підготовки студента, його підготовленості до професійної діяльності й ухвалення рішення про можливість видачі студенту-випускнику відповідної кваліфікації.

Процедура захисту встановлена така.

Представник ДЕК оголошує тему роботи, що захищається, і прізвище дипломника та надає йому слово для доповіді. Після доповіді та відповідей на запитання секретар ДЕК зачитує відгук керівника роботи та рецензію на роботу; дипломник відповідає на зауваження рецензента.

Студент готує до захисту демонстраційно-ілюстративний і презентаційний матеріал у вигляді слайдів на проекторі з таблицями, схемами, графіками, рисунками та у вигляді роздавального матеріалу на 6-20 сторінках (і більше) кількістю відповідно складу комісії (не менш 5 екз.).

До складу демонстраційного (роздавального) матеріалу повинні входити основні таблиці, рисунки, що розкривають зміст та актуальність теми дипломної роботи. Обов'язково наводяться загальні відомості про об'єкт дослідження (економічний паспорт). Кількість та назви листів презентаційного матеріалу відповідає переліку графічного матеріалу, що представлено в листі завдання до дипломної роботи.

У своїй доповіді тривалістю 5–10 хвилин дипломник має стисло сформулювати мету та завдання роботи, зупинитися на економіко-математичному обґрунтуванні та моделюванні запропонованих рішень, викласти основні результати, отримані під час розробки теми. Доповідь має бути супроводжена *розробленою презентацією та надрукованими плакатами наочного демонстраційного матеріалу*.

Схеми, таблиці, креслення необхідно розташовувати на *плакатах наочного демонстраційного матеріалу* в тому порядку, у якому вони описані в роботі та згадуються в доповіді студента. Доцільно завчасно пронумерувати плакати в потрібній послідовності. Під час доповіді дипломник, що захищає роботу, повинен звертатися до демонстраційних плакатів. Студенту ДДМА дозволяється користуватися під час доповіді складеними ним стислими тезами або записами цифрових даних, але бажано звертатися до них якомога рідше.

Після публічного захисту робіт на закритому засіданні в ДЕК обговорюються результати захисту, виставляється оцінка роботи дипломника,

робиться висновок про якість та реальність роботи.

Рішення ДЕК про результати захисту, про присвоєння кваліфікації *магістра з Економіки, спеціалізація «Бізнес-аналітика»*, про якість та реальність робіт голова ДЕК оголошує після закінчення закритого засідання.

У разі одержання незадовільної оцінки на захисті, непідготовлені кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня у встановлений термін, відсутності допуску до захисту дипломної роботи студенти одержують академічну довідку про навчання в ДДМА. Магістерська дипломна робота може бути допущена до повторного захисту не раніше, ніж через півроку після її доробки й переробки. При цьому обов'язкове повторне проходження всієї процедури та захисту дипломування.

3.2 Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня

Підсумкову оцінку дипломної роботи студента дає Державна екзаменаційна комісія, рішення якої є остаточним і оскарженню не підлягає. Під час визначення комісією оцінки роботи враховуються такі чинники:

- актуальність обраної теми роботи;
- якість та практична цінність роботи;
- відповідність результатів, які досягнуті в роботі поставленій меті й завданням;
- широта та адекватність методологічного й діагностичного апарату;
- авторські підходи до вирішення проблеми дослідження;
- рівень обґрунтування запропонованих рішень;
- особливості самостійної роботи студента;
- рівень підготовленої доповіді та ілюстративного (презентаційного) матеріалу до неї;
- уміння студента-дипломника лаконічно доводити результати та свої думки;
- середній бал за час навчання.

Комісія звертає також увагу на якість захисту дипломної роботи. Крім того, ураховується загальний рівень підготовки студента.

Критерії оцінки дипломної роботи наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Оцінка дипломної роботи виставляється за такою шкалою

«Відмінно»	Дипломну роботу виконано на високому професійному рівні, вона містить усі необхідні елементи, має практичне значення. Висновки та пропозиції у роботі економічно обґрунтовані й логічні. Аналіз проведено із застосуванням нових методів ЕММ, ПЕОМ. Доповідь стисла, логічна, проголошена вільно. Студент має високий середній бал. Відповів на всі запитання. Рецензії наукового керівника та зовнішнього рецензента
«Добре»	Тема роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки не принципового характеру. Наприклад, поверхневий теоретичний огляд літературних джерел, неповнота використання матеріалів об'єкта дослідження, є окремі зауваження в рецензіях. Доповідь логічна, проголошена вільно, відповіді на запитання членів ДЕК загалом вірні, оформлення роботи відповідає вимогам
«Задовільно»	Згідно із змістом тема дипломної роботи загалом розкрита, але є зауваження змістовного характеру. Наприклад, відсутня чітка мета роботи, в аналітичній частині брак аналізу, розрахунків, обґрунтувань, висновки за роботою мають теоретичний характер і не є новітніми, рецензії містять зауваження. Не на всі запитання студент дав відповіді під час захисту. Є зауваження до оформлення роботи
«Незадовільно»	Не чітко сформульована мета дипломної роботи. Відсутні логічна побудова роботи, її системність та глибина дослідження. Наявні помилки в аналізі, оформлення роботи не відповідає вимогам. Рецензії негативні. Відповіді на запитання членів ДЕК неповні й неточні

Після захисту Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня (надрукований екземпляр рукопису) зберігається в архіві ДДМА, електронний варіант – в репозиторії на кафедрі ЕП, електронний варіант автореферату - в репозиторії ДДМА.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту : Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст. 2004) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічні посилання. ДСТУ 3008:2015. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. Київ, ДП «УкрНДНЦ» 2016. 26 с. (Інформація та документація). ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, ДП «УкрНДНЦ» 2016. 20 с. (Інформація та документація). URL: <http://www.nas.gov.ua/publications/news/Documents/%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB.pdf>.
3. Рекомендації про порядок створення, організацію і роботу Державної екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії у вищих навчальних закладах України № 83-5/1259 від 29.12.1993.
4. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: Затверджено наказом Міністерства освіти України, № 161 від 3.06.93.
5. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023, с.17. URL: <http://duan.edu.ua/uploads/aspirantura-17-18/19720.pdf>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рекомендована тематика дипломних робіт

1. Розвиток системи соціального партнерства в Україні.
2. Обґрунтування напрямів розвитку соціальної політики держави.
3. Удосконалення системи професійного навчання як фактора ефективної зайнятості.
4. Регулювання міграції працездатного населення в Україні.
5. Обґрунтування напрямів підвищення професійної мобільності найманих працівників.
6. Обґрунтування напрямків підвищення трудової мобільності на ринку праці.
7. Шляхи подолання молодіжного безробіття в Україні.
8. Удосконалення працевлаштування осіб з інвалідністю як важеля їх соціальної інтеграції.
9. Регулювання ринку праці України.
10. Обґрунтування перспективних напрямів розвитку ринку праці України.
11. Регулювання трудової міграції.
12. Обґрунтування напрямів підвищення рівня зайнятості населення України.
13. Розробка технології працевлаштування окремих категорій безробітних (довготривалі безробітні, особи передпенсійного віку).
14. Удосконалення механізмів надання соціальних послуг та допомог населенню.
15. Організаційне забезпечення соціального захисту дітей з інвалідністю в Україні.
16. Державне регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні.
17. Вдосконалення системи соціального захисту ... (зайнятих, безробітних, молоді, осіб з інвалідністю, сім'ї).
18. Удосконалення системи соціального захисту найбільш вразливих верств населення (на прикладі ...).
19. Удосконалення системи соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні.
20. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності соціального захисту населення.
21. Управління якістю освіти в регіоні: концептуальна модель та механізми реалізації.
22. Розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні.
23. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
24. Реформування та розвиток пенсійної системи в Україні.
25. Напрями роботи з людьми похилого віку в системі соціального забезпечення.
26. Підвищення рівня та якості життя населення.
27. Регулювання якості життя населення України.
28. Обґрунтування напрямів підвищення якості життя соціально незахищених верств населення.
29. Регулювання доходів населення України.
30. Оптимізація структури та рівня доходів населення в Україні.

31. Формування та використання доходів населення.
32. Обґрунтування напрямів підвищення якості життя соціально незахищених верств населення.
33. Шляхи подолання бідності як соціально-економічного явища.
34. Методичне забезпечення обстеження бідності населення в Україні.
35. Шляхи підвищення соціальної безпеки України.
36. Формування та використання трудового потенціалу України.
37. Розвиток системи соціального партнерства в Україні.
38. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності профспілок.

Додаток Б

Приклад змісту дипломної роботи на тему «Регулювання ринку праці соціально незахищених верств населення»

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ	
1.1. Соціально незахищені верстви населення як об'єкти соціального захисту	
1.2. Вітчизняний і зарубіжний досвід працевлаштування як форми соціального захисту незахищених верств населення	
1.3 Нормативно-правове забезпечення державного регулювання ринку праці соціально-незахищених верств населення	
Висновки до розділу 1	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	
2.1. Аналіз показників демографічного стану	
2.2. Аналіз зайнятості та безробіття населення	
2.3. Аналіз доходів та витрат населення	
2.4. Аналіз рівня життя та заробітної плати населення	
2.5. Аналіз структури сімей та домогосподарств	
Висновки до розділу 2	
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ	
3.1. Аналіз ринку праці соціально незахищених верств населення	
3.2. Характеристика діяльності Харківського обласного центру зайнятості	
3.3. Розроблення проектної пропозиції та документації соціального проекту «Турбота та твоє працевлаштування»	
3.3.1. Ідентифікація соціального проекту	
3.3.2. Загальний опис соціального проекту	
3.3.3. Фінансове обґрунтування соціального проекту	
Висновки до розділу 3	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ДОДАТОК В
Приклад оформлення титульного листа кваліфікаційної роботи здобувача
вищої освіти другого (магістерського) рівня

Донбаська державна машинобудівна академія
кафедра Економіки підприємства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
кваліфікація магістр

на тему: РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В
УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Виконав: студент 2 курсу, групи СЗ Х-1
спеціальності: 232 «Соціальне забезпечення»
XXXXXXXXXXXXX.

Керівник XXXXXXXXXXXX

Рецензент XXXXXXXXXXXX

м. Краматорськ - 2019 рік

ДОДАТОК Г
Приклад оформлення списку літературних джерел

**Таблиця К.1 - Приклади оформлення списку літератури згідно
ДСТУ 8302:2015**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	Книги
1	2
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті – 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.

1	2
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агроєкол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Инфузории. Вып. 1. Суктории (Ciliophora, Suctorea) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
	Частина видання
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.

продовження табл. Г.1

1	2
Статті з продовжуючих та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка</i>. Сер. Економіка. 2013. Вип. 148. С. 31–34. Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i>. 2016. № 6. С. 23–28. Акмеологічні засади публічного управління. Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.
	Електронні ресурси
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017). Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i> . 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika=2525 (дата звернення: 12.10.2017).

1	2
	Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician). 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.f/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. Journal of Popular Culture. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
	Інші документи
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. Урядовий кур'єр. 2017. 9 листоп. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42. Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. Вища школа. 2017. № 7. С. 106–107

продовження табл. Г.1

1	2
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація). СОУ–05.01-37-385:2006. Вода рибогосподарських підприємств. Загальні вимоги та норми. Київ : Міністерство аграрної політики України, 2006. 15 с. (Стандарт Мінагрополітики України)
Патенти	Комбайн рослино-збиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК A01D 41/02, A01D 41/04, A01D45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл.11.03.2013, Бюл. № 5.
Авторські свідоцтва	А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи: автореф. дис.... д-ра наук із соц. комунік.: 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).